

Montpeliarska lekárska škola

Andrea Bukovská^{1,2}

¹ Nemocničná lekáreň UN, Martin, vedúca PharmDr. Eva Grozmanová

² Diabetologické edukačné centrum I. internej kliniky JLF UK a UN, Martin, prednosta prof. MUDr. Marián Mokáň, DrSc., FRCP Edin

Vplyv Salernskej lekárskej a prekladateľskej školy nahradila v stredoveku na dve storočia, 13. a 14., najpreslávenejšia lekárska škola v juhofrancúzskom Montpellier. **Montpeliarska lekárska škola** využívala predovšetkým poznatky arabskej medicíny. Pôsobili na nej významní stredovekí lekári.

Katalánsky alchymista, diplomat, lekár, teológ, učenec a zakladateľ katalánskej prózy **Arnald z Villanovy** (Arnoldo Bachuone, 1235–1311) bol považovaný za kacíra, ktorý liečil nielen kráľa, ale aj pápeža. Najskôr študoval a neskôr prednášal na Montpeliarskej lekárskej škole. Venoval sa astrologii a mágii, a preto bol často prenasledovaný inkvizíciou. Napísal najvýznamnejší spis alchymistickej vedy *Filozofický ruženec* poznaný ako *Rosarius philosophorum*, ktorý významne ovplyvnil koncept kameňa mudrcov *El Iksir* (*Lapis philosophorum*) ako hypotetickej látky schopnej premeniť akékoľvek kovy na zlato a vyrobiť elixír večného života. Ako prvý mu pripisoval aj liečivé účinky.

Anatóm a otec francúzskej chirurgie **Henri de Mondeville** (1260–1316) sa v podrobnej knihe *Cyrurgia* ako prvý stredoveký lekár zaoberal nielen anatómiou, ale aj chirurgickou liečbou vnútorných orgánov. V roku 1304 uskutočnil na žiadosť študentov verejnú pitvu. Tvrdil, že len správne vedomosti z anatómie umožňujú realizovať úspešnú operáciu. Venoval sa aj hemostáze. Pri liečbe hnisavých rán preferoval používanie dezinfekcie a sušenie. Odporúčal obväzový materiál a bandáž celej nohy. Pri zošívaní rán využíval postupy plastickej chirurgie.

V období prvého vysokoškolského vzdelávania európskych lekárov zohral významnú úlohu montpeliarsky lekár a učiteľ **Bernard de Gordon** (1270–1330). Útržkovité detaily z jeho života a vplyv na stredovekú medicínu sú známe zo siedmich kníh. Najviac, až 163 kapitol, obsahuje *Lilium Medicinæ*. O tom, že ide o významný spis svedčí aj odkaz autora Canterbury Tales a považovaných za základ anglickej poézie. Ich autor, najvýznamnejší básnik anglického stredoveku a politik Geoffrey Chaucer (1340 – 1400), pokladal jeho diela za súčasť základného vzdelávania lekárov. Bernard de Gordon bol jedným z malej skupiny stredovekých lekárov, ktorí síce mali úctu, ale významne rozvíjali učenie Claudia Galena tým, že modifikovali jeho detaily a klinicky experimentovali s novými metódami liečby. Ako prvý poukázal na význam okuliarov a liečby hernie. Jeho spisy obsahovali tiež podrobné požiadavky na eticky osvedčené postupy v medicíne, čím významne doplnil Hippokratovu lekársku etiku. Na rozdiel od zachovaných spisov iných stredovekých lekárov majú všetky jeho spisy v sebe pokoru a poznanie, že aj lekári sa môžu myliť.

Francúzsky chirurg a lekár **Guy de Chauliac** (1300–1368) považovaný za otca chirurgie, ktorý zatienil aj Henriho de Mondeville napísal v latinčine rozsiahlu sedemzväzkovú knihu *Chirurgia Magna*. A hoci bola ovplyvnená islamskými učencami, bola prekladaná do mnohých jazykov. Venovala sa nielen anatómii, ale aj liečbe poleptania, rán a zlomenín, púšťaniu žilou, zvláštnym chorobám, anestetikám, antidotám a ďalším liekom. Podrobne popísal použitie obväzovej techniky a veril, že hnis je prospešný pre hojenie rany. Popísal aj chirurgické techniky ako intubáciu, šitie alebo tracheostómiu. Počas morovej epidémie rozlíšil hrčatý a pľúcny mor, ale nespomínal krvný mor. Ako osobný lekár pápežov mal prístup k originálnym prácam Claudia Galena, ktoré ako grécke originály považoval pre svoju prácu za hodnotnejšie ako nepresné latinské preklady. Bol však natoľko ovplyvnený Claudiom Galenom, že nie všetky jeho anatomické popisy sú správne. Z jeho ďalších spisov sú významné knihy *De ruptura*, v ktorej popisuje rôzne typy hernie a *De subtilianti diaeta*, kde popisuje liečbu katarakty.

Montpeliarska lekárska škola bola podobne ako ostatné provinčné školy vo Francúzsku vplyvom Veľkej francúzskej revolúcie v roku 1793 zatvorená a v roku 1810 opäť otvorená. Už ako Univerzita Montpellier bola oficiálne reorganizovaná v roku 1969 ako dôsledok študentskej revolty francúzskych beatnikov a študentov v roku 1968 proti diktatúre, konzumnej podobe Ameriky a upätému životu stredných vrstiev.

Literatúra

Karpenko V. Arnald z Villanovy – stredoveký učenec, lekárik, teológ a alchymista. Kacíř, který léčil papeže i krále. *Medical Tribune* 2006; 2(24): 13.

Mokáň M, Martinka E, Galajda P et al. Diabetes mellitus a vybrané metabolické ochorenia. Turany: P+M 2008. ISBN 978–80–969713–9–8.

Savona-Ventura C, Mogensen CE. History of Diabetes Mellitus. Issy-les-Moulineaux Cedex: Elsevier Masson 2009. ISBN 978–22–947–0990–6.

Švejnoha J. Vítězové nad cukrovkou. Semily: GEUM 1998. ISBN 80–86256–00–6.

Mgr. Andrea Bukovská

✉ bukovska@unm.sk

edukátor klientov s diabetes mellitus

Nemocnična lekáreň UN, Martin

Diabetologické edukačné centrum I. internej kliniky JLF UK a UN, Martin

www.unm.sk

Doručené do redakcie 13. 10. 2014